Qualitative Research in Educational Sciences
Volume 1, Issue 1, Winter 2025, Pages 33-50
https://doi.org/10.71839/QRES.2025.1195036

Narrative Self-Reflection on Practical and Applied Teaching of Research Methods, Thesis Writing, and Advanced Article Writing

Faranak Mosavi [1*]

[1*]Associate Professor, Department of Educational Management, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

Abstract

The aim of this research is to examine and analyze the experiences of teaching the course on research methods, thesis writing, and advanced article writing in the doctoral program of educational management at Islamic Azad University, Kermanshah branch. This study was conducted using a narrative self-reflective method and is categorized as a qualitative and phenomenological research, falling under ethnographic studies. The data sources for this research include lived experiences, memories, efforts, and the author's teaching background in research methods and article writing, organized in a narrative format. The qualitative participants consist of faculty members from Islamic Azad University, Kermanshah branch, who have years of experience teaching this course. The data analysis method in this study involves qualitative content analysis of the data collected through self-narration. The data analysis was carried out in stages, where the data were first coded and then classified to identify common patterns and key themes. This process allowed the researcher to extract profound and meaningful experiences, leading to a better understanding of the impact of teaching methods on student learning. The findings of the research indicated that teaching the courses on research methods, thesis writing, and advanced article writing in a practical and applied manner has significant advantages. These advantages include improved knowledge, insights, and skills of doctoral students, as well as the creation of positive and constructive interactions between students and professors. Furthermore, the findings suggest that this teaching approach can effectively address existing limitations in education and enhance teaching quality. The research points to challenges such as the need for more time for teaching and learning activities, which may increase the workload of professors and students. Strengthening a culture of teamwork and research in academic environments is essential to enhance motivation and enthusiasm for collaborative projects. It is also recommended that professors and faculty members in master's and doctoral programs utilize practical teaching methods and organize workshops to improve teaching and learning quality.

Received
2024/11/29

Accepted
2025/01/01

* Corresponding author:
frnkmosavi@yahoo.com

Keywords

Lived experiences, teaching in doctoral programs, learning development, narrative self-reflection, qualitative research

Citation: Mosavi, F. (2025). Narrative Self-Reflection on Practical and Applied Teaching of Research Methods, Thesis Writing, and Advanced Article Writing. *Qualitative Research in Educational Sciences*, *1*(1), 33-50. https://doi.org/10.71839/QRES.2025.1195036

فصلنامه پژوهش‌های کیفی در علوم تربیتی
سال اول، شماره اول، زمستان ۱۴۰۳، صفحات ۳۳ الی ۵۰
https://doi.org/10.71839/QRES.2025.1195036

خودکاوی روایتی تدریس کاربردی و عملی درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته

فرانک موسوی [۱*]

[۱*] دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

چکیده

هدف این پژوهش بررسی و تحلیل تجارب تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله‌نویسی پیشرفته در دوره دکتری مدیریت آموزشی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه است. این تحقیق با استفاده از روش خودکاوی روایتی انجام شده و به عنوان یک پژوهش کیفی و پدیدارشناسانه در زمره پژوهش‌های مردم نگاری قرار می‌گیرد. منبع داده‌های این تحقیق شامل تجارب زیسته، خاطرات، تلاش‌ها و سوابق تدریس نگارنده در زمینه روش تحقیق و مقاله‌نویسی است که به‌شیوه روایت نگاری تنظیم شده است. مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی شامل اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه هستند که سال‌ها تجربه تدریس این درس را دارند. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش شامل تحلیل محتوای کیفی از داده‌های جمع‌آوری شده به وسیله خود روایت نگار است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت مرحله‌ای انجام شده است، به طوری‌که ابتدا داده‌ها کدگذاری و سپس طبقه‌بندی شدند تا الگوهای مشترک و مضامین کلیدی شناسایی شوند. این فرآیند به پژوهشگر این امکان را داد که تجربیات عمیق و معنادار را استخراج کرده و به درک بهتری از تأثیر روش‌های تدریس بر یادگیری دانشجویان دست یابد. یافته‌های پژوهش نشان داد که تدریس به شیوه کاربردی و عملی درس‌های روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته، مزایای قابل توجهی را به همراه دارد. این مزایا شامل بهبود دانش، بینش و مهارت‌های دانشجویان دکتری و همچنین، ایجاد تعامل مثبت و سازنده بین دانشجویان و استادان است. همچنین، یافته‌ها حاکی از آن بود که این شیوه تدریس می‌تواند به طور مؤثری محدودیت‌های موجود در آموزش را پوشش دهد و کیفیت تدریس را بهبود بخشد. این پژوهش به چالش‌هایی نظیر نیاز به زمان بیشتر برای تدریس و فعالیت‌های یادگیری اشاره می‌کند که می‌تواند حجم کاری استادان و دانشجویان را افزایش دهد. تقویت فرهنگ کار گروهی و پژوهشی در محیط‌های دانشگاهی ضروری است تا انگیزه و اشتیاق برای انجام پروژه‌های مشترک افزایش یابد. همچنین، توصیه می‌شود استادان و اعضای هیأت علمی در مقاطع کارشناسی‌ارشد و دکتری از شیوه‌های تدریس کاربردی بهره‌مند شده و کارگاه‌های آموزشی را برای بهبود کیفیت تدریس و یادگیری برگزار کنند است.

واژگان کلیدی

تجربیات زیسته، تدریس در دوره دکتری، توسعه یادگیری، خودکاوی روایتی، تحقیق کیفی

تاریخ دریافت
۱۴۰۳/۰۹/۰۹

تاریخ پذیرش
۱۴۰۳/۱۰/۱۲

* نویسنده مسؤول
frnkmosavi@yahoo.com

استناددهی: موسوی، فرانک. (۱۴۰۳). خودکاوی روایتی تدریس کاربردی و عملی درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته. *پژوهش‌های کیفی در علوم تربیتی*، ۱(۱)، ۳۳-۵۰. https://doi.org/10.71839/QRES.2025.1195036

مقدمه

یکی از مؤلفه‌های اصلی کیفیت[1] در آموزش عالی[2]، کیفیت تدریس است که بستگی به کیفیت روش یاددهی[3] یا همان تدریس دارد. در واقع ارتقای حرفه‌ای و بهبود کیفیت تدریس از جمله راهبردهای عمده دانشگاه‌ها می‌باشد. تحصیلات تکمیلی[4]، مقطع مهمی در دروه دانشگاهی است، با این حال بعضی از پژوهش‌ها بر وجود کاستی‌ها و مشکلات جدی در فرایند نگارش پایان‌نامه و رساله دارند (همتی و بیات، ۱۳۹۷). موسوی و ویسی در پژوهش خود به پیامدهای کلاس فعال[5] دست یافتند؛ پیامدهای همچون یادگیری فعال، یادگیری بامعنا، یادگیری مادام العمر، اعتماد به نفس، نخبه پروری، افزایش حس مشارکت، فراگیر خلاق و نوآور، موفق، کارآمد، اجتماعی سخنور، شجاع (موسوی و ویسی، ۱۳۹۹). آموزش عالی، مظهر رشد و توسعه اطلاعات و دانش و تأمین کننده قدرت جوامع در عرصه رقابت جهانی است. انتظار می‌رود مراکز علمی محل اندیشه‌ورزی و شاگرد پروری فرهیختگان و قلب یک جامعه پویا و زنده باشد (قاسمی و صالحی، ۱۳۹۶). پایه و اساس تولید علم، پژوهش[6] است. از طرفی، پژوهش بستر اصلی برای درک عمیق و دقیق از حقایق، تفکر و اندیشه است (دولانی و همکاران، ۱۳۸۸). پژوهش، وجه مهمی از فعالیت‌های انسان شده است و دانش بشری به کمک پژوهش رشد می‌کند، گسترش می‌یابد و سرانجام به گسترش مرزهای معرفت و دانش پژوهی می‌انجامد. پیشرفت‌های هر جامعه‌ای در نتیجه پژوهش به دست آمده است. افزون بر آن، پژوهش یاری‌رسان انسان در پیدا کردن راه حل مسأله و حل تضادها است (کومار، ۱۳۹۰). همواره پژوهش از راه‌های اصلی پیشرفت و ترقی مادی و معنوی هر کشوری محسوب می‌شود و بین تحقیقات و میزان پیشرفت رابطه مستقیم وجود دارد. در جهان امروز، به ویژه در کشورهای توسعه یافته شاهد هستیم که سیستم‌های آموزشی سعی بر مبنا قرار دادن پژوهش برای یادگیری دارند و آموزش نحوه پژوهش را از سال‌های ابتدایی تحصیل ضروری می‌دانند (جلیلی‌نیا، ۱۳۸۹).

1. Quality
2. Higher education
3. Teaching method
4. Graduate studies
5. Active classroom
6. Research

دانشگاه‌ها همیشه و در همه جای دنیا مرکز تحول فکری و نوآوری‌های علمی بوده و محل برخورد افکار و عقاید هستند و خصوصاً در کشورهایی که به مناسبت فقر عمومی علم و دانش، زمینه قبول افکار تازه علمی کم است، دانشگاه‌ها بایستی نقش مؤثرتری در تحقق بخشیدن به آرمان‌های علمی و فکری بر عهده گیرند. به نظر می‌رسد که شخصیت دانشگاه به جنبه پژوهشی آن می‌باشد (صمدزاده، ۱۳۷۹). دانشگاه در تراز جهانی، خاستگاه اندیشه و معنا، نماد تولید و انتقال دانش و کانون نقد روشنگری اجتماعی است. دانشگاهیان در سطح ملی، نقش مؤثری در توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی دارند و در سطح بین‌المللی نیز، ضمن گسترش مرزهای دانش، به صلح جهانی، بهبود و ارتقای شرایط زیست بشری و ظهور امکانات نهفته انسانی کمک می‌کنند (فراستخواه، ۱۳۸۹، به نقل از زارعی و همکاران، ۱۳۹۹). پژوهش به عنوان زیرمجموعه‌ای از نهاد علم، زیربنای توسعه در عصر اطلاعات است و آینده متعلق به کشورهایی خواهد بود که اهداف ملی خود را بر پایه علم و پژوهش تنظیم کنند. برای رسیدن به پیشرفت علمی و آموزشی و رسیدن به حداقل توسعه یافتگی، پژوهش سنگ بنای اولیه به شمار می‌رود (شریعتمداری، ۱۳۹۰). پژوهش از فرآیندها و مهارت‌های مهم و اساسی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی است و نقش مهمی در بهبود فرآیندهای آموزشی و گسترش خدمات علمی در جامعه دارد (قاسمی و همکاران، ۱۴۰۰). پرداختن به پژوهش یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین وظایف دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی رهیافتی پدیدارشناسانه در شناسایی مشکلات می‌باشد. برای انجام پژوهش در سطح دانشگاه‌ها علاوه بر خود دانشگاه‌ها و استادان، دانشجویان به عنوان ارکان اصلی و بازوی اجرایی و موتور محرکه پژوهش، نقش اصلی را عهده‌دار می‌باشند (مهرعلیزاده و همکاران، ۱۳۹۰، به نقل از زارعی و همکاران، ۱۳۹۹).

کاییدی و همکاران در یافته‌های پژوهش خود در زمینه روش تدریس درس روش تحقیق در دروه تحصیلات تکمیلی نشان دادند تمامی دانشگاه‌های مورد بررسی، از ترکیبی از روش‌های تدریس مختلف برای آموزش درس استفاده می‌کنند. اما رایج‌ترین روش برای تدریس درس روش تحقیق در دانشگاه‌های مورد بررسی، روش مسأله محور و پروژه محور است. بر اساس یافته‌های پژوهش دانشگاه‌های مورد مطالعه برای درس روش تحقیق در دوره تحصیلات تکمیلی فعالیت‌های یادگیری متنوعی از قبیل تدوین پروپوزال پژوهشی در طول ترم، ارزشیابی و نقد پژوهش‌های منتشر

شده، انجام پروژه‌های پژوهشی فردی و گروهی، تحلیل داده‌ها و گزارش یافته‌ها، نوشتن مقاله بر اساس پروژه کلاسی، انجام تکالیف هفتگی در زمینه‌های مختلف از جمله اندازه اثر، انتخاب نمونه تصادفی، نوشتن خود شرح حالی، گرفتن مجوز از هیأت اخلاق دانشکده و انجام خود ارزیابی را در نظر گرفته‌اند (کاییدی و همکاران، ۱۳۹۹).

استادان علاوه بر کارهای پژوهشی و آموزشی، نقش هدایتگر و مربی و به عبارتی وظیفه تربیت پژوهشگران آینده کشور را نیز انجام می‌دهند. دانشجویان تحصیلات تکمیلی به دلیل اینکه در زمان تحصیل تا حدود زیادی آموزش مبتنی بر پژوهش را پشت سر می‌گذارند (بهزادی و داورپناه، ۱۳۸۸) و از سوی دیگر نیاز به ارائه پایان‌نامه و رساله، برای دریافت مدرک تحصیلی خود دارند، به گونه‌ای ژرف‌تر پا به عرصه پژوهشی می‌گذارند و نقش گسترده‌ای در تولید علم و دانش برعهده دارند (فتحی و همکاران، ۱۳۸۹). حجم عمده‌ای از پژوهش‌های دانشگاهی در قالب پایان‌نامه‌ها انجام می‌شوند و بسیاری از مقالات علمی، مستخرج از پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها هستند. از این رو، پایان‌نامه‌ها نقش مهمی در تولید دانش جدید دارند. به بیان دیگر، پایان‌نامه نه تنها تمرین پژوهش برای دانشجویان است، بلکه خود یکی از روش‌های تولید دانش جدید محسوب می‌شود (منصوریان، ۱۳۸۸). پایان‌نامه‌ها به عنوان سطحی از پژوهش‌های دانشگاهی نقش مهمی در تولید دانش و یا بسترسازی برای تولید دانش، کشف افق‌ها و عرصه‌های جدید در دانش بشری دارند. ضمن این که پایان‌نامه‌ها می‌توانند در جهت رفع نیازهای پژوهشی جامعه، ابزاری ارزشمند باشند. به همین دلیل، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی از اهمیت خاصی برخوردار است و هر گونه توجه و دقت در امر پایان‌نامه نویسی و ارتقای کیفیت آن در آینده تحقیقاتی کشور بسیار مفید خواهد بود. مدیریت پروژه‌های پایان‌نامه در آموزش عالی، یکی از راه‌کارها برای مواجه نشدن با چالش‌های پایان‌نامه‌نویسی است (لارسن، ۲۰۲۰). پایان‌نامه نویسی از یک جهت، لذت بخش‌ترین و از سوی دیگر، یکی از دشوارترین و زمانبرترین مراحل پایانی دوران تحصیلات تکمیلی است. پس از گذراندن دوره آموزشی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری، تدوین پایان‌نامه و رساله آخرین بخش دوره تحصیلات تکمیلی است که دانشجو با انتخاب استاد راهنما و استاد مشاور به یک کار علمی و

پژوهشی می‌پردازد. این واحد در دوره کارشناسی ارشد ۴ تا ۶ واحد و در دوره دکتری تخصصی ۱۸ تا ۲۰ واحد است (به نقل از زارعی و همکاران، ۱۳۹۹).

لازمه موفقیت در پروژه پایان‌نامه و رساله، عملی یاد گرفتن درس روش تحقیق در دانشگاه‌هاست. اگر دانشجو کارهای پژوهشی در طی دوران تحصیل انجام ندهد، در فرآیند پایان‌نامه نویسی با شکست مواجه خواهد شد. برای دانشجو، پروژه فارغ‌التحصیلی در اکثر دانشگاه‌ها آخرین مرحله برای فارغ‌التحصیلی و افزایش فرصت‌های شغلی حرفه‌ای است. غیرمعمول نیست که دانشجویان برای پایان تحصیلات خود با پایان‌نامه دست و پنجه نرم می‌کنند و در نتیجه، دچار مشکلاتی مانند عدم اتمام مقطع تحصیلی، اتمام پروژه پایان‌نامه در بدترین حالت ممکن و مسایلی از این دست می‌شوند. این نتیجه نه تنها برای دانشجو یا دانشگاه، بلکه برای کل جامعه نامطلوب است (لارسن، ۲۰۲۰). نگارش و دفاع از پایان‌نامه یکی از شرایط فراغت از تحصیل در دوره‌های تحصیلات تکمیلی، یعنی مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری است. پایان‌نامه در واقع گزارشی مفصل از پژوهشی مستقل است که با نظارت استادان راهنما و مشاور، از سوی دانشجو اجرا شده و در نهایت نوشته شده است. از آنجا که معمولاً پایان‌نامه نخستین کار پژوهشی مفصل و جدی دانشجویان است، اغلب آنها در انجام این کار با مشکلات و دشواری‌هایی مواجه می‌شوند (زارعی و همکاران، ۱۳۹۹). در واقع، اگر انتظار داشت که دانشجویان دکتری توان تولید و تفسیر دانش نوین از طریق پژوهش‌های اصیل و یا دانش پژوهی، توسعه مرزهای دانش را داشته باشند، بتوانند درک نظام‌مندی از دانش در حوزه مورد نظر و اقدام به عمل حرفه‌ای در رشته تحصیلی خود به دست آورند، توانایی درک، طراحی و پیاده سازی پروژه‌ها با هدف تولید دانش، کاربرد و حل مسأله داشته باشند، و درکی عمیق از روش‌ها و فنون تحقیق پیشرفته کسب کنند؛ نیازمند بازنگری در دوره‌های دکتری محسوس است و با شیوه جاری به نظر می‌رسد در آینده با فارغ‌التحصیلانی مواجه خواهیم بود که بی هدف دکتر شده‌اند (یادگارزاده و همکاران، ۱۳۹۵). لذا، ایجاد فرصت‌هایی برای تمرین و ممارست پایان‌نامه و رساله نویسی در دروه تحصیل امری ضروری و قابل توجه است.

ذبیحی فرد و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود به سه حوزه چالش عمده رساله‌نویسی بر اساس تجارب زیسته دانشجویان دکتری، اشاره نمودند: چالش‌های اداری- سازمانی، چالش‌های دانشجویی و چالش‌های آموزشی- پژوهشی. در چالش‌های اداری- سازمانی، دانشجویان به چالش‌هایی نظیر

آزمون زبان و آزمون جامع، روند طولانی تصویب موضوع، عدم استفاده از نتایج رساله، معضلات چاپ مقاله، ضعف در اطلاع‌رسانی، ضعف راهنمایی و همکاری کارشناس پژوهش، بروکراسی قوی و دشواری هماهنگ نمودن جلسات با تیم تخصصی اشاره کردند. در حوزه چالش‌های دانشجویی، دانشجویان به چالش‌هایی نظیر تأمین هزینه‌های مالی، بعد مسافت، اتلاق وقت، اشتغال دانشجو، تضعیف روحیه دانشجو، کاهش انگیزه، نداشتن برنامه منظم، فقدان مهارت فنی دانشجو ضعف علمی دانشجو اشاره کردند. در حوزه چالش‌های آموزشی- پژوهشی، دانشجویان به چالش‌های نظیر، نبود آموزش‌های رایانه‌ای و نرم افزاری، عدم آشنایی با شیوه‌های جدید تحقیق، خلا درس عملی رساله نویسی، عدم توجه به موضوعات میان رشته‌ای، نبود راهنمای مناسب برای انتخاب موضوع، عدم توجه به علایق دانشجویان، خلف وعده، محدودیت در انتخاب استاد راهنما، ناتوانی علمی استاد راهنما، عدم دسترسی به استادان، عدم احساس تعهد و مسؤولیت، عدم دسترسی به منابع دست اول و عدم دسترسی آسان به محتوا اشاره داشتند (ذبیحی‌فرد و همکاران، ۱۴۰۰).

در انجام این پژوهش در ابتدا تجارب تدریس کاربردی و عملی روایت نگار را که در موفقیت تدریس تأثیر داشته در قالب روایت‌هایی گزارش شده است. بنابراین، این پژوهش ضمن روایت تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته؛ در تلاش برای پاسخگویی به سؤال‌های زیر می‌باشد:

سؤال اول: محاسن روش تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته به روش کاربردی و عملی از نظر روایت نگار کدامند؟

سؤال دوم: معایب روش تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته به روش کاربردی و عملی کدامند؟

روش شناسی

پژوهش حاضر به انگاره پژوهش‌های کیفی تعلق دارد. پژوهش کیفی رویکری برای کشف و درک معنایی است که افراد یا گروه‌ها به یک مسأله اجتماعی یا بشری نسبت می‌دهند (کرسول، ۲۰۱۳). این پژوهش از رویکرد کیفی و پدیدارشناسانه بهره می‌برد و به تجزیه و تحلیل تجارب شخصی افراد می‌پردازد. در این شیوه، پژوهشگر کوشیده است تا با تأکید بر روایت‌های فردی، اطلاعات را

به‌صورت داستانی گردآوری و یافته‌های تحقیق را به شکل روایتی مستند کند. این نوع پژوهش این امکان را می‌دهد که تجارب انسانی را به‌طور عمیق‌تری درک گردد و به اشتراک گذاشته شود. روایت به‌عنوان یک ابزار مؤثر، به افراد این امکان را می‌دهد که تجربیات خود را بازسازی کرده و درک مشترکی از آنها به دست آورند. انسان‌ها معمولاً جهان خود را از طریق روایت‌ها سازمان‌دهی می‌کنند. به عنوان مثال، یک استاد دانشگاه می‌تواند تجربیات موفق خود را در طول دو دهه تدریس روایت کند و از آن به عنوان یک الگوی مفهومی و عملی استفاده نماید. در پژوهش‌های روایی، افراد تجارب خود را در قالب داستان‌هایی بیان می‌کنند که تحت تأثیر عوامل مختلفی مانند گذشته، موقعیت و ارزش‌های فرد قرار دارند. از نظر زمانی، این پژوهش به‌طور هم‌زمان به گذشته‌نگری، پیش‌گیرانه و هم‌زمان تقسیم‌بندی می‌شود. همچنین، طبق نظر کرسول، پژوهش روایی به جمع‌آوری داستان‌هایی درباره تجربیات فرد می‌پردازد.

این پژوهش می‌تواند به عنوان پژوهش خودمردم‌نگاری نیز شناخته شود. خودمردم‌نگاری به عنوان یک شیوه پژوهشی، به تحلیل مفهوم «خود» در بافت اجتماعی می‌پردازد و در زمره روش‌های مردم‌نگاری قرار می‌گیرد. این رویکرد به پژوهشگران کمک می‌کند تا داستان‌های زندگی و تجربیات شخصی را با استفاده از نظریه‌ها و مفاهیم علوم انسانی و اجتماعی روایت کنند. روش خودمردم‌نگاری یکی از تازه‌ترین شیوه‌های تحقیقی در رویکرد کیفی است که شامل روش‌ها، فنون و فرآیندهای خاصی می‌باشد. این روش به پژوهشگران کمک می‌کند تا از تجارب زیستی خود به تولید دانش بپردازند. مردم‌نگاری با اتخاذ رویکردی خودانتقادی، به صورت گذشته‌نگر و انتخابی در مورد تجربیاتی می‌نویسد که اساساً پایه و بستر آن در بخشی از یک فرهنگ خاص بوده یا از یک هویت فرهنگی خاص نشأت می‌گیرد (قاسمی و همکاران، ۱۴۰۰).

منبع داده‌های این پژوهش، تجارب و خاطرات یکی از اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه است که در زمینه تدریس عملی و کاربردی درس روش تحقیق و مقاله‌نویسی پیشرفته در دوره دکتری مدیریت آموزشی، به شیوه روایت نگاری تنظیم گردیده است. روایت‌نگار مورد بررسی، خانم دانشیار ۵۰ ساله با پایه ۲۶ در رشته مدیریت آموزشی در دانشکده تعلیم و تربیت اسلامی واحد کرمانشاه است. ایشان در طول بیش از نیمی از دوره خدمت خود به عنوان پژوهشگر برتر در واحد و یا استان شناخته شده‌اند. تحصیلات ایشان شامل مقاطع کارشناسی در رشته علوم تربیتی با

گرایش مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، کارشناسی ارشد در رشته مدیریت آموزشی و دکتری در همین رشته می‌باشد که بیش از ده سال سابقه تدریس در دروه دکتری مدیریت آموزشی را دارا می‌باشد. یکی از دغدغه‌های اصلی روایت‌نگار، توانمندسازی دانشجویان مقطع دکتری در زمینه نگارش رساله و پذیرش و چاپ مقالات علمی است. در این پژوهش، تجارب موفق تدریس و مزایای این روش در فرآیند یاددهی و یادگیری در مقطع دکتری مورد بررسی قرار گرفته و این باور وجود دارد که روش‌های سنتی تدریس به‌ویژه برای درسی مهم مانند روش تحقیق، رساله و مقاله‌نویسی، کافی نیستند. تقوایی یزدی و حمیدی‌فر (۱۴۰۰) بیان می‌کنند که رهبری آموزشی مستلزم فرآیند نفوذ اجتماعی است که در آن یک فرد بر دیگران تأثیر ارادی می‌گذارد تا فعالیت‌ها و روابط در یک گروه یا سازمان را ساختاردهی کند. بنابراین، توجه به رهبری آموزشی در کلاس‌های درس ضروری است. با توجه به عصر فراصنعت، لازم است که فرآیند یاددهی- یادگیری در مدارس و دانشگاه‌ها نیز با تحولات جدید هماهنگ شده و از راهبردهای سنتی انتقال اطلاعات به سمت راهبردهای آموزشی نوین و رهبری یادگیری حرکت کند.

در نهایت، روایت به عنوان متنی گفتاری یا نوشتاری شناخته می‌شود که شرحی از یک رویداد یا مجموعه‌ای از رویدادها را ارائه می‌دهد و می‌توان آن را شیوه‌ای برای تبیین پدیده‌های تجربه انسانی و مطالعه آنها دانست. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش، شامل تحلیل محتوای کیفی داده‌های به دست‌آمده از خود روایت نگاری است. این فرآیند به صورت مرحله‌ای انجام می‌شود؛ ابتدا داده‌ها کدگذاری و سپس طبقه‌بندی می‌شوند تا الگوها و مضامین کلیدی شناسایی شوند. این رویکرد به پژوهشگر کمک می‌کند تجربیات عمیق و معناداری را استخراج کرده و تأثیر روش‌های تدریس عملی و کاربردی را بر یادگیری دانشجویان دکتری بهتر درک کند.

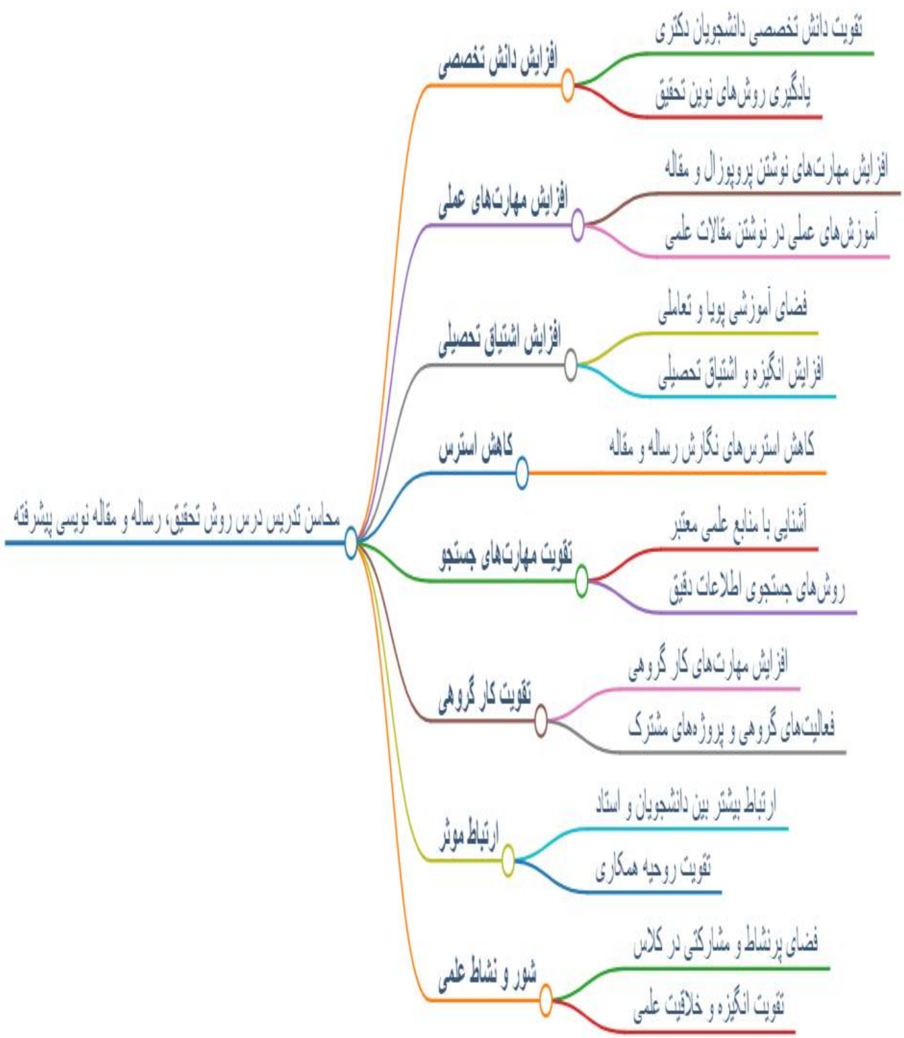
یافته‌ها

این درس در مقطع دکتری مدیریت آموزشی به ارزش دو واحد نظری ارائه می‌شود و در سال‌های اخیر به عنوان درس (جبرانی- الزامی) برای کلیه رشته‌های دکتری مصوب شده است. به نظر روایت نگار، این درس یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین دروس در برنامه تحصیلی است. ایشان بر این باورند که هدف این درس فراتر از گذراندن واحد درسی در یک ترم است و باید به تأثیرات آن در

کسب مهارت‌های عملی و کاربردی برای دانشجویان توجه ویژه‌ای شود. روایت نگار تدریس این درس را به صورت کاملاً کاربردی و عملی طراحی کرده است. از همان ابتدا، طرح درس شامل چند بخش اصلی نظیر روش تحقیق کمی و کیفی، پروپوزال نویسی، رساله‌نویسی و مقاله نویسی و همچنین، ارسال و پیگیری مقالات تنظیم شده است. تمامی بخش‌های تدریس شده به‌صورت کاربردی و عملی توضیح داده می‌شود. به عنوان مثال، در خصوص انتخاب موضوع و اصول مرتبط با آن، از دانشجویان خواسته می‌شود تا به صورت گروهی موضوعات پژوهش را انتخاب کنند و به تدریج با تدریس بخش‌های مختلف، کار پژوهشی مشترک نیز تکمیل، اصلاح، بازنگری و ویرایش گردد. در نهایت، خروجی این درس به شکل یک مقاله مشترک گروهی خواهد بود که با همکاری مدرس و دانشجویان به طور عملی و کاربردی تکمیل می‌شود. علاوه بر این، دانشجویان با فرآیند ارسال مقالات به مجلات علمی به صورت عملی آشنا می‌شوند و این روند تا زمان دستیابی به نتیجه نهایی ادامه خواهد داشت. به همین دلیل، ممکن است این درس با پایان ترم به اتمام نرسد. با توجه به توافقات انجام شده، همکاری تا حصول نتیجه ادامه خواهد یافت. برای دستیابی به هدف تعیین شده، که توانمندی دانشجو در تدوین رساله و پذیرش مقالات است، گاهی زمان رسمی کلاس‌ها کافی نیست. بنابراین، روایت نگار ملزم به برگزاری کلاس‌های فوق‌العاده با رضایت دانشجویان است و عموماً دانشجویان نیز به دلیل نیاز به کسب این مهارت‌ها، مشتاق به شرکت در کلاس‌های فوق‌العاده هستند. لازم به ذکر است تدریس این درس در کلاس‌های معمولی با امکانات موجود در هر کلاس برگزار می‌شود. سرفصل مورد تدریس هم در مجموع در خصوص روش تحقیق کمی و کیفی با تأکید بر پژوهش آمیخته، مهارت انتخاب عنوان رساله در دوره دکتری، پروپوزال نویسی، مقاله و اجزای مقاله و آدرس دهی در مقاله‌ها، آشنایی با مجلات مرتبط علمی، نحوه ارسال مقاله به مجلات، رساله و اجزای رساله می‌باشد.

جدول ۱. محاسن تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته به صورت کاربردی و عملی

نوع مضمون	محتوا
مضامین اصلی	افزایش دانش تخصصی روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته دانشجویان دکتری
	افزایش مهارت عملی و کاربردی روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته دانشجویان دکتری
	افزایش دانش و مهارت پروپوزال نویسی، مقاله نویسی پیشرفته و ارسال مقاله به مجلات
مضامین پایه	افزایش اشتیاق تحصیلی دانشجویان دکتری
	افزایش دانش جستجو کردن در منابع علمی معتبر
	گشودگی و فضای منبسط در کلاس درس
	حقیقت جویی و حقیقت پذیری در کلاس
	جرأت ورزی علمی و معرفتی
	کاهش استرس‌های رساله و مقاله نویسی پیشرفته برای دانشجویان
	مشارکت جویی و مشارکت پذیری در کلاس
	شور و نشاط علمی در کلاس درس
	افزایش مهارت کار گروهی در دانشجویان دکتری
	ارتباط بیشتر دانشجویان در داخل و خارج از کلاس درس
	ارتباط بیشتر دانشجویان با استاد
	همبستگی و انسجام علمی دانشجویان دکتری
	چاپ مقاله گروهی دانشجویان دوره دکتری در مجلات علمی- پژوهشی وزارت علوم
مضامین فراگیر	محاسن تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته به صورت کاربردی و عملی

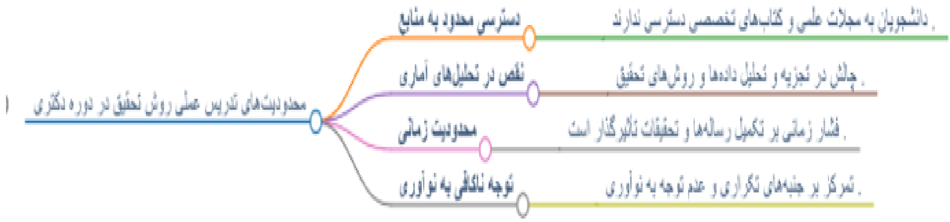

شکل ۱. محاسن تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته

در کنار محاسن قابل توجه که ذکر گردید، در تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته به صورت کاربردی و عملی، معایبی نیز وجود دارد که می‌تواند بر فرآیند یادگیری دانشجویان تأثیر بگذارد. برخی از این معایب در جدول ۲ نوشته شده است.

جدول ۲. معایب تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته به صورت کاربردی و عملی

نوع مضمون	محتوا
مضامین اصلی	زمان بر بودن فرآیند یادگیری
	نیاز به منابع و تجهیزات مناسب
	تنوع در سطح دانشجویان
	فشار برای تولید کارهای پژوهشی
	کمبود راهنماهای تخصصی
	پیشرفت ناپایدار
مضامین پایه	روش‌های عملی و کاربردی نیاز به زمان بیشتری برای آموزش و تمرین دارند. این ممکن است باعث ایجاد فشار زمانی بر روی دانشجویان و کاهش توانایی آنها در انجام سایر دروس شود.
	تدریس به صورت عملی ممکن است نیازمند تجهیزات و منابع خاصی باشد که در دسترس نباشند. این مسأله می‌تواند کیفیت آموزش را تحت تأثیر قرار دهد.
	در یک کلاس، دانشجویان ممکن است با سطوح مختلف دانش و تجربه وارد شوند. این اختلاف سطح می‌تواند منجر به ایجاد نارضایتی یا بی‌انگیزگی در برخی دانشجویان شود.
	دانشجویان ممکن است تحت فشار برای تولید مقالات و پروژه‌های پژوهشی قرار گیرند که می‌تواند اضطراب و استرس را افزایش دهد.
	اگر استاد به اندازه کافی در زمینه‌های خاص تخصص نداشته باشد، ممکن است نتواند به درستی دانشجویان را در مسیر تحقیق و نوشتن هدایت کند.
	تمرکز بر روش‌های عملی ممکن است باعث کاهش توجه به مبانی نظری شود.
مضامین فراگیر	معایب تدریس درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته به صورت کاربردی و عملی

شکل ۲. محدودیت‌های تدریس درس عملی روش تحقیق دوره دکتری

توجه به این معایب ذکر شده در جدول ۲، می‌تواند به بهبود فرآیند تدریس و یادگیری کمک کند و به دانشجویان این امکان را بدهد که از آموزش‌های عملی و کاربردی بهره‌برداری بیشتری داشته باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، ارائه یک مدل نوین و متناسب با نیازهای روز در آموزش و تدریس درس‌های روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی پیشرفته است. این مدل به طور خاص طراحی شده تا به دانشجویان دکتری کمک کند تا نه تنها نگرش مثبت و سازنده‌ای نسبت به پژوهش و نگارش علمی پیدا کنند، بلکه مهارت‌های عملی و کاربردی لازم برای انجام تحقیقات علمی را نیز کسب نمایند. مهارت‌هایی که در این فرآیند به‌دست می‌آید، شامل توانایی طراحی و اجرای یک پروژه تحقیقاتی، تحلیل داده‌های به دست آمده و نگارش مقالات علمی با کیفیت بالا است. اهمیت این موضوع به ویژه در این نکته نهفته است که تلاش برای کسب مهارت‌های نگارش رساله و مقاله باید به مراتب بیشتر از صرفاً گذراندن واحد درسی در یک ترم خاص باشد. این رویکرد آموزشی باید به صورت یک فرآیند پیوسته و مداوم در طول دوره دکتری دانشجویان ادامه یابد، به‌گونه‌ای که دانشجویان در طول زمان به تدریج توانمندی‌های خود را تقویت کرده و با چالش‌های مختلفی که در مسیر پژوهش با آنها روبرو می‌شوند، آشنا شوند. نقش استاد در تسهیل این فرآیند و ایجاد انگیزه در دانشجویان بسیار حیاتی است. استادان باید به عنوان راهنما و مشاور در کنار دانشجویان باشند و با ایجاد محیطی مثبت و حمایتی، به افزایش اعتماد به نفس آنها در نگارش و پژوهش کمک کنند. استفاده از روش‌های تدریس فعال و تعاملی، نظیر کارگاه‌های عملی و پروژه‌های گروهی، می‌تواند به افزایش تعامل و

مشارکت دانشجویان و یادگیری عمیق‌تر آنها منجر شود. این رویکردها به دانشجویان این امکان را می‌دهند که تجربیات عملی را به دست آورند و از یکدیگر بیاموزند، که این خود به تقویت فرهنگ همکاری و کار گروهی در محیط‌های دانشگاهی نیز یاری می‌رساند. در نهایت، با اجرای این مدل نوین آموزشی، انتظار می‌رود که دانشجویان دکتری توانمندی‌های لازم برای نگارش رساله و مقالات علمی را به‌دست آورند و در نتیجه، به ارتقای کیفیت پژوهش‌های علمی در کشور کمک کنند. این امر، نه تنها به نفع خود دانشجویان است، بلکه به پیشرفت علمی و پژوهشی کشور نیز کمک شایانی خواهد نمود.

تدریس به شیوه کاربردی و عملی نیازمند صرف زمان بیشتر، حتی در ساعات غیر از کلاس درس می‌باشد و این موضوع ممکن است منجر به افزایش حجم کاری استاد و دانشجو در ترم‌های آینده شود. همچنین، برای دانشجویان، نیاز به وقت بیشتری برای فعالیت‌های مرتبط با یادگیری این درس وجود دارد. بنابراین، پیگیری مستمر از سوی استاد و دانشجو ضرورت دارد. همچنین، باید به بحث انگیزه و اشتیاق کم برخی از دانشجویان توجه کرد. لازم است فرهنگ کار گروهی و پژوهشی به‌ویژه در محیط‌های دانشگاهی تقویت شود. با توجه به مشغله‌های کاری دانشجویان دکتری، ایجاد اشتیاق برای انجام کارهای پژوهشی مشترک در کلاس نیز از اهمیت بالایی برخوردار است و نباید نادیده گرفته شود.

با توجه به نتایج این تحقیق، پیشنهادهایی به این شرح ارایه می‌شود:

- آموزش درس روش تحقیق، رساله و مقاله نویسی به شیوه‌ای کاربردی و عملی می‌تواند تأثیرات مثبتی بر دانش، بینش و مهارت‌های دانشجویان دکتری داشته باشد. لذا، این شیوه تدریس به تمامی استادان در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری که این عنوان درس را تدریس می‌کنند، توصیه می‌شود.
- همچنین، برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای اعضای هیأت علمی و حق‌التدریسان این درس در دانشگاه‌ها پیشنهاد می‌شود. توجه ویژه به کیفیت تدریس و ایجاد تعامل مثبت و سازنده بین دانشجویان و استادان، به همراه اصلاح شیوه‌های سنتی تدریس، از دیگر پیشنهادهای این پژوهش است.

منابع

بهزادی، حسن و داورپناه، محمدرضا. (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر تجربه پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد. *مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱۰(۲)، ۲۵۰–۲۱۸.

تقوایی یزدی، مریم و حمیدی‌فر، فاطمه. (۱۴۰۰). *رویکرد جدید به رهبری آموزشی*. تهران: انتشارات شیوه.

جلیلی‌نیا، فروز. (۱۳۸۹). *بررسی برنامه‌های درسی پنهان در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شهید بهشتی.

دولانی، عباس، حسینی نسب، داوود و نیک نفس، بهروز. (۱۳۸۸). روشهای تحقیق مورد استفاده در پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال‌های ۷۵ تا ۸۴ *علوم و فناوری اطلاعات*، ۲۵(۲)، ۱۶۹–۱۸۷.

ذبیحی فرد، عباس، فدوی، محبوبه سادات و سعیدیان، نرگس. (۱۴۰۰). چالش‌های رساله‌نویسی بر اساس تجارب زیسته دانشجویان دکتری در دانشگاه آزاد اسلامی. *فصلنامه توسعه آموزش جندی شاپور اهواز*، ۱۲(۱)، ۲۲۱–۲۱۴. doi:10.22118/edc.2020.2350 61.1404

زارعی، علی، جوادی پور، محمد و صالحی، کیوان. (۱۳۹۷). بازنمایی مشکلات فرآیند اجرای پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها: یک مطالعه کیفی. *پژوهش‌های رهبری و مدیریت آموزشی*، ۵(۱۷)، ۵۷–۲۵.

زارعی، علی، جوادی پور، محمد و صالحی، کیوان. (۱۳۹۹). رهیافتی پدیدارشناسانه در شناسایی مشکلات فرایند اجرای پایان‌نامه‌ها. *دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۱۱(۲۲)، ۲۹۰–۲۴۹.

شریعتمداری، مهدی. (۱۳۹۰). آسیب شناسی موانع اجرای پژوهش در میان اعضای هیأت علمی و ارائه راهکارهای کاربردی. *تحقیقات مدیریت آموزشی*، ۳(۱)، ۴۵–۶۰.

صمدزاده، حبیب. (۱۳۷۹). *بررسی عوامل موثر در تقدم آموزش بر پژوهش در دانشگاه‌ها از نظر اعضای هیات علمی دانشکده‌های علوم انسانی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در سال تحصیلی ۶۱–۹۲ (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)*. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران.

قاسمی، حمید و همکاران. (۱۴۰۰). *مرجع پژوهش* (ویراست هیجدهم). تهران: اندیشه آرا.

قاسمی، مجید و صالحی، کیوان. (۱۳۹۶). بازنمایی موانع و چالش‌های رشد و بالندگی اعضای هیأت علمی جدیدالاستخدام: مطالعه‌ای به روش پدیدارشناسی. *آموزش و توسعه منابع انسانی*، ۴(۱۳)، ۱-۲۵.

قاسمی، مجید و صالحی، کیوان. (۱۳۹۷). تحلیل پدیدارشناسانه عوامل درون سازمانی مؤثر بر استفاده از مؤسسات تولید مقاله و پایان‌نامه. *فصلنامه سیاست و فناوری*، ۱۰(۴)، ۴۸-۳۵.

کاییدی، اعظم، نصر اصفهانی، احمدرضا، شریفیان‌جزی، فریدون و موسوی‌پور، سعید. (۱۳۹۹). برنامه درسی روش تحقیق در دوره تحصیلات تکمیلی: واکاوی رویکردهای دانشگاه‌های برتر جهان به طراحی، اجرا و ارزیابی. *مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۱۰(۳۲)، ۳۷-۷۶.

کومار، کریشان. (۱۳۹۰). *روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی* (مترجمان: فاطمه رهادوست و فریبرز خسروی). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

منصوریان، یزدان. (۱۳۸۸). صد ویژگی یک مقاله علمی-پژوهشی خوب. *ماهنامه کتاب کلیات ماه*، ۱۳(۱)، ۹۳-۷۸.

موسوی، فرانک و ویسی، معصومه. (۱۳۹۹). واکاوی مهارت تعویض مخاطب در کلاس درس براساس الگوی داده بنیاد. *تدریس پژوهی*، ۸(۱)، ۱۲۰-۱۰۲.

مهرعلیزاده، یداله، شاهی، سکینه و حسینی، شهیده. (۱۳۹۰). تلاشی برای تدوین شاخص‌های سنجش سرمایه فکری و بررسی وضعیت این شاخص‌ها در دانشگاه شهید چمران اهواز. *انجمن آموزش عالی ایران*، ۳(۴)، ۶۵-۹۶.

نقوی، اعظم. و محمدی، اسماعیل. (۱۳۹۴). مقاله مروری: خودمردم نگاری، شیوه پژوهشی نوین در توان بخشی و سلامت (بخش اول). *پژوهش در علوم توانبخشی*، ۱۱(۶)، ۴۱۸-۴۲۴.

همتی، رضا و بیات، اکرم. (۱۳۹۷). مطالعه پدیدارشناختی تجربه زیسته دانشجویان از فرآیند نگارش پایان‌نامه. *راهبرد فرهنگ*، ۱۱(۴۳)، ۸۹-۱۲۲. doi:10.22034/jsfc.2018.88859

یادگارزاده، غلام رضا، فتحی واجارگاه، کوروش، مهرمحمدی، محمود و عارفی، محبوبه. (۱۳۹۵). تحلیلی بر ضرورت‌ها و الزامات بازاندیشی در اهداف، راهبردها و برنامه‌های درسی دوره‌های دکتری تخصصی. *تدریس پژوهی*، ۴(۱)، ۴۷-۶۴.

Creswell, J.W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches.* 4th Edition, SAGE Publications, Inc., London.

Larsson, K. (2020). *Managing Thesis Projects in Higher Education-Through Learning Analytics.* Doctoral dissertation, Department of Computer and Systems Sciences, Stokcholm University.